การประเมินและสำรวจพืชต่างถิ่นรุกรานในพื้นที่บริการในอุทยานแห่งชาติทางบกภาคใต้ ศูนย์นวัตกรรมอุทยานแห่งชาติและพื้นที่คุ้มครอง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ณัฐพงศ์ วิทยาวงศ์ฐิ, มานพ ผู้พัฒน์ และ นิรินทร์รัตน์ บัวแย้ม. 2552. พืชต่างถิ่นรุกรานในกลุ่มป่าแก่งกระจาน กรณีอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี. กลุ่มงานวิจัยพันธุ์พืชป่า มีค่า หายาก และใกล้สูญพันธุ์ กองคุ้มครองพันธุ์สัตว์ป่าและพืชป่าตามอนุสัญญา กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. 120 หน้า.

ชาญชัย งามผจิญ. 2548. การจัดการพืชต่างถิ่นรุกรานในพื้นที่คุ้มครอง. กองคุ้มครองพันธุ์สัตว์ป่าและพืชป่า ตามอนุสัญญา กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. กรุงเทพฯ.

คยกรัก มารอด. 2549. ชนิดพันธุ์พืชต่างถิ่นที่รุกราน หน้า 190- 195 ใน รายงานการประชุมวันสากลแห่งความ หลากหลายทางชีวภาพ. กรุงเทพฯ. 225 หน้า.

ชนู หอระศะ, นิรินท์ จินดนา, คารางพร ไชยรัตน์ และวีระชัย ปิยะชาติ. 2550. สถานการณ์พืชต่างถิ่นรุกรานใน อุทยานแห่งชาติเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช. กลุ่มงานการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าและพันธุ์พืชป่า กองคุ้มครองพันธุ์สัตว์ป่าและพืชป่าตามอนุสัญญา กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. 29 หน้า.

นิธิ ยาพงษรอด, ณรงค์ชัย กล่อมวัฒนกุล, มิตรประชา ภาพิทักษ์ และฐาปนา เทียนสุวรรณ. 2551. รายงานผล การศึกษาชนิด และการกระจายของพืชต่างถิ่นในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ บริเวณพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา.กลุ่มงานวิชาการ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 7 (นครราชสีมา) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. 78 หน้า.

อุสิน เกตานนท์. พืชต่างถิ่นที่รุกรานในพื้นที่อนุรักษ์. สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยาน แห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. แหล่งที่มา www.chm-thai.onep.go.th/.../พืชต่างถิ่นที่รุกรานใน พื้นที่อนุรักษ์.pdf

อุสิน เกตานนท์. 2552. การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนดแนวทางการควบคุมดูแลชนิดพันธุ์ต่างถิ่นในพื้นที่ จังหวัดเชียงใหม่. สำนักนโยบายและแผน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรุงเทพฯ.

แผนที่แสดงพื้นที่รับผิดชอบ
ศูนย์นวัตกรรมอุทยานแห่งชาติและพื้นที่คุ้มครอง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
จำนวน 18 อุทยาน

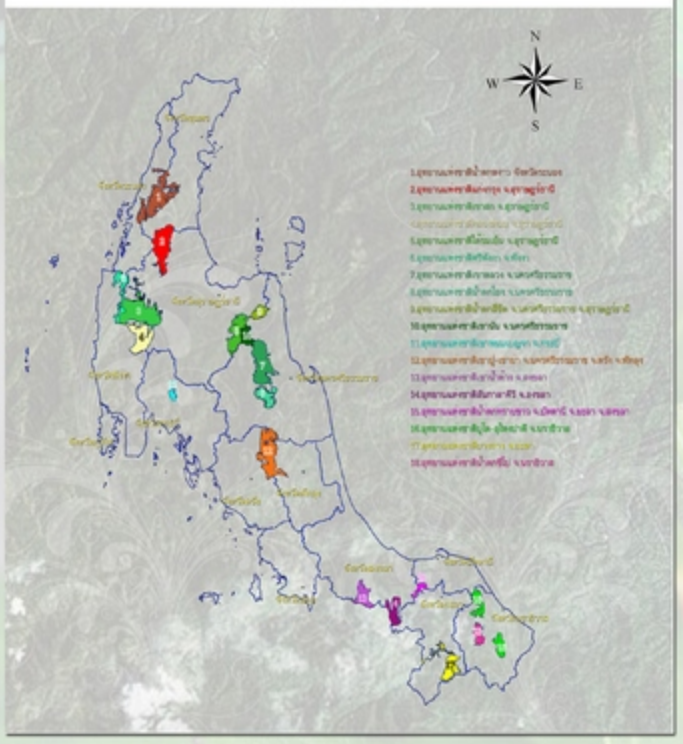

บทนำ

ชนิดพันธุ์ต่างถิ่นรุกราน ถือเป็นเรื่องที่ยังอยู่ในวงแคบ ๆ ของประเทศไทย ทั้งที่ในความเป็นจริงเรื่องเหล่านี้มีความสำคัญต่อการอยู่รอดของชนิดพันธุ์พื้นเมือง ซึ่งถูกละเลยจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาโดยตลอด การนำเข้าชนิดพันธุ์ต่าง ๆ ทั้งพืชหรือสัตว์จากต่างประเทศส่วนใหญ่นำเข้ามาเพื่อศึกษาวิจัยและทดสอบชนิดพันธุ์เพื่อความเหมาะต่อการนำมาขยายพันธุ์ในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เช่น นำมาเป็นพืชอาหารสัตว์ นำมาปลูกเพื่อควบคุมวัชพืชชนิดอื่น ๆ เช่น ถั่วพินตอย ไมยราบเลื้อย เป็นต้น การตระหนักถึงการรุกรานของ ชนิดพันธุ์ต่างถิ่น ในความรู้สึกของคนไทยนั้นมีค่อนข้างน้อย มักจะมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการควบคุมการแพร่กระจายของชนิดพันธุ์ต่างถิ่น ทั้งที่ความเป็นจริงแล้วชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่มีอยู่ในประเทศไทยล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อชนิดพันธุ์พื้นเมืองที่มีอยู่ในประเทศ และรวมไปถึงการรุกรานเข้าไปในเขตพื้นที่อนุรักษ์อย่างอุทยานแห่งชาติ ซึ่งถือเป็นแหล่งรวบรวมชนิดพรรณประจำถิ่นไว้มากมาย การรุกรานเข้าไปในเขตอุทยานแห่งชาติของชนิดพันธุ์ต่างถิ่น นอกจากจะทำให้ระบบนิเวศบางส่วนเสียไปแล้ว ยังอาจส่งผลให้พื้นที่ต้องสูญเสียเอกลักษณ์ของพื้นที่ไป เช่น เส้นทางเดินไปยังแหล่งท่องเที่ยวในภาคใต้ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าดิบชื้น หากแต่ว่าถ้าสองข้างทางเดินเต็มไปด้วยกระดุมทองเลื้อย หรือถั่วพินตอยที่เจริญเติบโตได้ดีในดินทุกสภาพ ความเป็นป่าดิบชื้นจะยังคงหลงเหลืออยู่หรือไม่

การควบคุมและกำจัดชนิดพันธุ์ต่างถิ่น จึงจำเป็นต้องดำเนินการให้ถูกวิธี เพื่อให้การควบคุม และกำจัดเกิดผลดีที่สุด ฉะนั้นเราจะต้องเรียนรู้และศึกษาชนิดพันธุ์ต่างถิ่นเหล่านี้ให้มากที่สุด เพื่อจะได้ควบคุมและจัดการชนิดพันธุ์ต่างถิ่นเหล่านี้ให้ออกไปให้พ้นจากพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่เอาไว้ ตลอดจนเป็นการอนุรักษ์และช่วยเหลือชนิด พันธุ์พื้นเมืองที่นับวันจะสูญพันธุ์ไปเรื่อย ๆ ให้คงอยู่ได้ตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาชนิด การกระจาย และปริมาณของพืชต่างถิ่นเบื้องต้นในพื้นที่บริการของอุทยาน แห่งชาติทางบกภาคใต้ จำนวน 18 แห่ง
2. เพื่อประเมินสถานการณ์ของพืชต่างถิ่นในพื้นที่บริการของอุทยานแห่งชาติ
3. ศึกษาความสามารถในการเป็นภัยคุกคามของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นต่อระบบนิเวศเดิมในพื้นที่บริการของอุทยานแห่งชาติ
4. ใช้เป็นฐานข้อมูลในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติทางด้านการจัดการระบบนิเวศ

วิธีดำเนินการ

1. รวบรวมข้อมูลชนิดพันธุ์ต่างถิ่นจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง
2. สำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับชนิดพันธุ์ต่างถิ่น โดยใช้วิธีการสังเกตบริเวณเขตบริการในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ในความรับผิดชอบ
3. จดบันทึก รายละเอียดทั้งหมดในการสำรวจตั้งแต่ วัน เดือน ปี/เวลา/พิกัด/ชนิดป่า/ ชื่อชนิดพันธุ์ (พื้นเมือง – สากล)
4. ถ่ายภาพเป็นหลักฐานเพื่อยืนยันการพบ และนำมาหาข้อมูลประกอบเพิ่มเติมจากหนังสือหรือแหล่งข้อมูลอื่นๆ
5.รวบรวมข้อมูลภาคสนามเพื่อสรุปผลสำรวจ

ผลการทดลอง

จากการสำรวจชนิดพันธุ์พืชต่างถิ่นในพื้นที่อุทยานแห่งชาติของศูนย์ศึกษาและวิจัยอุทยานแห่งชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในบริเวณเขตบริการของอุทยานแห่งชาติในความรับผิดชอบรวม 18 อุทยานแห่งชาติ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 โดยวิธี Check list specie จากการสังเกตพบพืชต่างถิ่นตามรายการชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่ควรป้องกัน ควบคุม และกำจัดของประเทศไทย ทั้งหมด 11 ชนิด และพืชต่างถิ่นนอกรายการชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่ควรป้องกันควบคุม และกำจัดของประเทศไทยจำนวน 12 ชนิด

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินชนิดพันธุ์ และสถานภาพการรุกรานเบื้องต้นของชนิดพันธุ์พืชต่างถิ่นในพื้นที่เขตบริการของอุทยานแห่งชาติทางบกของภาคใต้ จำนวน 18 แห่ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่แนวเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ป่าและพื้นที่เปิดโล่ง พื้นที่เกษตรกรรม หรือชุมชน ที่ง่ายต่อการแพร่กระจาย ของพันธุ์พืชต่างถิ่น ผลการศึกษาพบว่ามีพืชต่างถิ่นตามบัญชีรายการชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่ควรป้องกันควบคุมและกำจัดของประเทศไทย จำนวน 11 ชนิด แยกเป็น บัญชีรายการ 1 รุกรานแล้ว จำนวน 6 ชนิด ได้แก่ หญ้าคา สาบเสือ ขี้ไก่ย่าน หญ้าขจรจบดอกเหลือง แว่นแก้ว และหญ้ายาง โดยพบว่า หญ้าคา และสาบเสือ สำรวจพบในอุทยานแห่งชาติ จำนวน 15 และ 11 แห่ง ตามลำดับ อุทยานแห่งชาติสี่ขีด สำรวจพบมากที่สุด จำนวน 5 ชนิด บัญชีรายการ 2 มีแนวโน้มรุกรานจำนวน 4 ชนิด ได้แก่ กระดุมทองเลื้อย ผักเป็ดแดง ผักขี้ฝรั่ง และถั่วพินตอย โดยกระดุมทองเลื้อย ถูกสำรวจพบในอุทยานแห่งชาติ จำนวน 13 แห่ง และบัญชีรายการ 3 รุกรานแล้วในประเทศอื่นแต่ยังไม่รุกรานในประเทศไทย จำนวน 1 ชนิด ได้แก่ แคแสด พบในอุทยานแห่งชาติศรีพังงา นอกจากนี้ยังสำรวจพบพืชต่างถิ่นอื่นๆ ที่อยู่นอกบัญชีรายการชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่ควรป้องกันควบคุมและกำจัด อีกจำนวน 12 ชนิด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นไม้ประดับที่มีการนำเข้ามาปลูก เช่น หมากเหลือง และโกสน ซึ่งพบปลูกอยู่ในพื้นที่บริการของอุทยานแห่งชาติ จำนวน 11 แห่ง และ 10 แห่ง ตามลำดับ โดยพบมากที่สุดที่ อุทยานแห่งชาติน้ำตกหงาว อุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า อุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาดี และอุทยานแห่งชาติน้ำตกซีโป สำรวจพบ 7 ชนิด

ผลและวิจารณ์อย่างย่อ

พื้นที่ในเขตบริการของอุทยานแห่งชาติในภาคใต้ ส่วนใหญ่จะอยู่ในแนวรอยต่อระหว่างพื้นที่ป่า กับพื้นที่ที่เปิดโล่งซึ่งเป็นพื้นที่เกษตรกรรม จึงทำให้ชนิดพันธุ์ต่างถิ่น เช่น หญ้าคา ขจรจบดอกเหลือง ขี้ไก่ย่าน และสาบเสือ ที่เป็นชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่เจริญเติบโตได้ดีในที่โล่งแจ้ง สามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว และขยายตัวเป็นบริเวณกว้างในบางอุทยานแห่งชาติ รวมทั้งเขตบริการเหล่านี้มักจะมีการจัดภูมิทัศน์เพื่อความสวยงาม มีการจัดสถานที่พักผ่อนแรมสำหรับนักท่องเที่ยว โดยบางแห่งมีการนำชนิดพันธุ์ต่างถิ่นเข้ามาปลูกโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ รวมถึงกระดุมทองเลื้อย ซึ่งแพร่กระจายเป็นบริเวณกว้างในหลายอุทยานแห่งชาติ เช่นอุทยานแห่งชาติเขาหลวง อุทยานแห่งชาติศรีพังงา อุทยานแห่งชาติคลองพนม เป็นต้น

สรุปผล

จากการสำรวจชนิดพันธุ์พืชต่างถิ่นในพื้นที่อุทยานแห่งชาติของศูนย์ศึกษาและวิจัยอุทยานแห่งชาติ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในบริเวณเขตบริการของอุทยานแห่งชาติในความรับผิดชอบรวม 18 อุทยานแห่งชาติ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 โดยวิธี Check list specie จากการสังเกตพบพืชต่างถิ่นตามรายการชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่ควรป้องกัน ควบคุม และกำจัดของประเทศไทยทั้งหมด 11 ชนิด และพืชต่างถิ่นนอกรายการชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่ควรป้องกันควบคุมและกำจัดของประเทศไทยจำนวน 12 ชนิด ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 จำนวนชนิดพันธุ์พืชต่างถิ่นที่ควรป้องกัน ควบคุม และกำจัดของประเทศไทย รายการ 1 ชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่รุกรานแล้ว ที่พบในอุทยานแห่งชาติ 18 แห่ง

ลำดับที่	อุทยานแห่งชาติ	ชนิดที่พบ
1	น้ำตกหงาว	สาบเสือ , ขี้ไก่ย่าน , ขจรจบดอกเหลือง, หญ้าคา
2	แก่งกรุง	หญ้าคา
3	เขาสก	สาบเสือ , หญ้าคา
4	คลองพนม	สาบเสือ , หญ้าคา , แว่นแก้ว
5	ใต้ร่มเย็น	สาบเสือ ,หญ้าคา,ขจรจบดอกเหลือง
6	ศรีพังงา	สาบเสือ , หญ้าคา , ขี้ไก่ย่าน , ขจรจบดอกเหลือง
7	เขาหลวง	หญ้าคา ,ขี้ไก่ย่าน ,ขจรจบดอกเหลือง
8	น้ำตกโยง	สาบเสือ , หญ้าคา ,ขี้ไก่ย่าน
9	น้ำตกสี่ขีด	สาบเสือ , หญ้าคา ,ขี้ไก่ย่าน , แว่นแก้ว , หญ้ายาง
10	เขานัน	สาบเสือ , หญ้าคา ,ขจรจบดอกเหลือง , ขี้ไก่ย่าน
11	เขาพนมเบญจา	หญ้าคา , ขี้ไก่ย่าน , แว่นแก้ว
12	เขาปู่-เขาย่า	สาบเสือ , หญ้าคา , ขี้ไก่ย่าน
13	เขาน้ำค้าง	หญ้าคา , ขี้ไก่ย่าน
14	สันกาลาคีรี	สาบเสือ , หญ้าคา ,ขี้ไก่ย่าน ,ขจรจบดอกเหลือง
15	น้ำตกทรายขาว	หญ้าคา , ขจรจบดอกเหลือง, ขี้ไก่ย่าน
16	บูโด-สุไหงปาดี	หญ้าคา , สาบเสือ , แว่นแก้ว
17	บางลาง	สาบเสือ , หญ้าคา , ขี้ไก่ย่าน
18	น้ำตกซีโป	ขี้ไก่ย่าน

ตารางที่ 2 จำนวนชนิดพันธุ์พืชต่างถิ่นที่ควรป้องกัน ควบคุม และกำจัดของประเทศไทย รายการ 2 ชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่มีแนวโน้มรุกราน ที่พบในอุทยานแห่งชาติ 14 แห่ง

ลำดับที่	อุทยานแห่งชาติ	ชนิดที่พบ
1	น้ำตกหงาว	กระดุมทองเลื้อย , ผักเป็ดแดง
2	เขาสก	กระดุมทองเลื้อย
3	คลองพนม	กระดุมทองเลื้อย
4	ใต้ร่มเย็น	กระดุมทองเลื้อย , ผักขี้ฝรั่ง
5	ศรีพังงา	กระดุมทองเลื้อย , ผักเป็ดแดง
6	เขาหลวง	กระดุมทองเลื้อย , ผักขี้ฝรั่ง , ถั่วพินตอย
7	น้ำตกโยง	กระดุมทองเลื้อย , ผักขี้ฝรั่ง
8	เขาพนมเบญจา	กระดุมทองเลื้อย , ถั่วพินตอย , ผักขี้ฝรั่ง
9	เขาปู่-เขาย่า	กระดุมทองเลื้อย , ผักขี้ฝรั่ง , ผักเป็ดแดง
10	เขาน้ำค้าง	กระดุมทองเลื้อย , ผักขี้ฝรั่ง
11	น้ำตกทรายขาว	กระดุมทองเลื้อย , ผักเป็ดแดง
12	บูโด-สุไหงปาดี	กระดุมทองเลื้อย
13	บางลาง	ถั่วพินตอย
14	น้ำตกซีโป	กระดุมทองเลื้อย

ตารางที่ 3 จำนวนชนิดพันธุ์พืชต่างถิ่นที่ควรป้องกัน ควบคุม และกำจัดของประเทศไทย รายการ 3 ชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่มีประวัติว่ารุกรานแล้วในประเทศยื่นแต่ยังไม่รุกรานใน ประเทศไทย

ลำดับที่	อุทยานแห่งชาติ	ชนิดที่พบ
1	ศรีพังงา	แคแสด

ตารางที่ 4 รายชื่อชนิดพันธุ์ต่างถิ่นนอกทะเบียนรายการชนิดพันธุ์ที่ควรป้องกัน ควบคุม และกำจัดของประเทศไทย ที่พบในอุทยานแห่งชาติ 18 แห่ง

ลำดับที่	อุทยานแห่งชาติ	ชนิดที่พบ
1	น้ำตกหงาว	เทียนทอง โกสน ชาด้ด เข็มแดง บานบุรีเหลือง หมากเหลือง มะม่วง
2	แก่งกรุง	โกสน
3	เขาสก	โกสน เข็มแดง ชาด้ด เทียนทอง หมากเหลือง
4	คลองพนม	หมากเหลือง
5	ใต้ร่มเย็น	เข็มแดง เทียนทอง โกสน เฟื่องฟ้า บานบุรีเหลือง
6	ศรีพังงา	ชบุน เทียนทอง โกสน เข็มแดง หมากเหลือง
7	เขาหลวง	ชาด้ด เทียนทอง หมากเหลือง
8	น้ำตกโยง	หมากเหลือง
9	น้ำตกสี่ขีด	เทียนทอง โกสน เข็มแดง เฟื่องฟ้า
10	เขานัน	ชบุน
11	เขาพนมเบญจา	ชบุน โกสน เฟื่องฟ้า บานบุรีเหลือง หมากเหลือง
12	เขาปู่-เขาย่า	มะม่วง เทียนทอง เข็มแดง โกสน บานบุรีเหลือง ส้มหม หมากเหลือง
13	เขาน้ำค้าง	ส้มหม ชาด้ด โกสน เทียนทอง หมากเหลือง
14	สันกาลาคีรี	หมากเหลือง
15	น้ำตกทรายขาว	หมากเหลือง เทียนทอง เข็มแดง
16	บูโด-สุไหงปาดี	หมากเหลือง เทียนทอง เข็มแดง โกสน ชาด้ด มะม่วง มะขาม
17	บางลาง	หมากเหลือง โกสน เข็มแดง
18	น้ำตกซีโป	หมากเหลือง บานบุรีเหลือง เล็บครุฑ ชาด้ด เข็มแดง เทียนทอง เฟื่องฟ้า

เอกสารและสิ่งอ้างอิง